NAKU
NASJONALT KOMPETANSEMILJØ
OM UTVIKLINGSHEMMING

Utvikling

DESEMBER 2016 NUMMER 4 ÅRGANG 10 WWW.NAKU.NO

NAKU – 10 år

TEMA:
NOU 2016:17

Hovedreportasje

Rettssikkerheten til personer med utviklingshemming handler om å ha tilgang til det man har rett på

Bestill gratis abonnement på naku@hist.no

NAKU
NASJONALT KOMPETANSEMILJØ OM UTVIKLINGSHEMMING

Utvikling kommer ut med fire utgaver i året og abonnement er gratis ved henvendelse til NAKU. Redaksjonen forbeholder seg retten til å korte ned bidrag.

ANS. REDAKTØR
Karl Elling Ellingsen
REDAKTØR
Kim Berge
REDAKSJON
Karl Elling Ellingsen
Kim Berge
Laila Hoff Johansen
Lis Cathrin Stavrum
Kari Wuttudal
Synnøve Aasan
PÅ FORSIDEN
Anne Sofie Bolander johansen

BIDRAGSYTERE
Bjørn Kvaal
LAYOUT OG PRODUKSJON
Klipp og Lim, Trondheim
FORSIDEFOTO
Bjørn Kvaal
KONTAKT
Redaksjonen tar i mot tips på
TLF. 73 55 93 86
E-POST naku@hist.no
www.naku.no
ISSN
1504-7016
1893-6350 (online)

s. 3 TETT PÅ
s. 4 NYTT OG NYTTIG
s. 5 REPORTASJE: *Rettsikkerheten til personer med utviklingshemming*
s. 10 LÆR MER
s. 11 ARTIKKEL: *Miljøarbeidets kunnskapsgrunnlag*
s. 14 KRONIKK: *Vi kan ikke la kompetanseløftet bli det svakeste løftet*

Leder

Karl Elling Ellingsen

Professor og daglig leder, NAKU

NOU 2016:17

Dette nummeret av magasinet Utvikling ser nærmere på NOU 2016:17 På lik linje. Noe av det aller sterkeste og tydeligste i utredningen, er gjennomgangen av alle punktene Norge bryter i forhold til FN-konvensjonen om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Mange utviklingshemmede, pårørende, søsken til utviklingshemmede, men også andre, er ikke overrasket over funnene. De har lenge visst at sånn er det. Bruddene kommer ikke fordi vi mangler midler i Norge. FN-konvensjonen gjelder universelt, og alle land skal kunne innfri rettighetene konvensjonen gir uten å ha store økonomiske ressurser å sette bak. Flere av bruddene handler om fundamentale og grunnleggende rettigheter og ivaretakelse av disse. Det viktigste er at mennesker og styresmakter tar hensyn til funksjonshemmede og til utviklingshemmede, slik at deres grunnleggende rettigheter blir ivaretatt på lik linje med alle andre.

NAKU har i lengre tid hatt kontakt med Association on University Centers on Disabilities (AUCD) og flere av de i alt 57 sentrene som er medlem. Hvert år arrangerer de en medlemskonferanse hvor pårørende, self-advocats, brukerorganisasjoner, forskere og fagpersoner samles. Årets konferanse har tittelen «Navigating change. Building our future together». En passende tittel også i forhold til de prosessene som foregår her hos oss i Norge. I år samle jeg fem forskere i et panel for å snakke om menneskerettigheter, selvbestemmelse, tvang og makt, livshendelser, emosjonsregulering og selvregulering. Tittelen på sesjonen var «Connecting the Dots» med bidrag fra Dr. Karrie Shogren, Dr. Brent Askvig, Dr. Julie Brown, Dr. Michael Wehmeyer og meg selv. Hver for oss har vi drevet forskning og publisert basert på disse temaene. For å styrke vår forståelse, for å åpne opp for ny kunnskap og som en måte å korrigere vårt eget arbeid, er det viktig å sette seg selv under press fra andre. Videre at en stadig følger med på pågående forsknings- og fagutviklingen.

Det forskere formidler har et siktemål, ofte klare anbefalinger og implikasjoner av vårt forskings- og fagutviklingsarbeid. For at dette skal bli omformet til praktisk faglig arbeid i tjenestene, er vi avhengig av at det finnes mottakere for dette arbeidet. Ansatte med profesjons- og fagutdanning er viktig her. De får slik kunnskap gjennom sin utdanning, og har krav og forventninger på seg til å søke slik kunnskap og holde seg oppdatert. Med sin profesjonsbakgrunn har de også den kunnskapen som kreves for å omdanne forsknings- og fagkunnskap til praktisk handling. For å sikre at slik faglig praksis når ut til de som trenger tjenestene, er det nødvendig å ha profesjons- og fagutdannede ansatte ute i tjenestene til personer med utviklingshemming.

Profesjonskompetanse er en sammenblanding av fagkunnskap, faglig refleksjon, faglig erfaring og handlingskompetanse. Hvis denne type kunnskap mangler eller er for svakt tilstede i tjenestene til personer med utviklingshemming, vil en rekke hensyn og tiltak som er nødvendige for å sikre ivaretakelsen av helt grunnleggende rettigheter stå i fare for ikke å bli ivaretatt, og erstattet med de beste hensikter og service som umyndiggjør, pasifiserer og segregerer.

I reportasjen fra Sarpsborg får vi høre om hvordan sentral politiske mål i kombinasjon med forskning og fagkunnskap omformes til praktisk handling.

Utvikling

Bladet Utvikling gis ut av Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU). NAKU er opprettet av Helsedirektoratet. NAKU skal bygge broer mellom fagmiljøer og tjenesteytere i kommunene, slik at vi sammen kan jobbe for å bedre levekårene for mennesker med utviklingshemning.
NAKU er opprettet som en selvstendig enhet ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST). Se www.naku.no.

Reaksjoner på NOU 2016:17

VIGDIS REIASETER
LEDER FOR UNIVERSITETS- OG HØGSKOLERÅDETS NASJONALE PROFESJONSRÅD FOR UTDANNING OG FORSKNING INNEN VERNEPLEIE.

«På lik linje» er NOU'en der ein løftar utan musklar. Min påstand er at NOU'en legitimerer å halda fram med systematisk offentleg diskriminering. Ufaglærte i helse og omsorgtenestene skal «løftast» ved hjelp av eit grunnkurs. Korleis representerer det eit løft? Her bryt utvalet med si eiga rettesnor gjennom heile arbeidet; at det skal gjelde det same for utviklingshemma som for alle andre. På mange andre tenesteområder er det eit krav at flest mogleg skal ha minimun bachelorutdanning. Eit vaksenliv assistert gjennom offentlege omsorgstenester er komplekst. Det krev tenester både av høg kvalitet og breidde i kompetanse. Den beste garantien for gode tenester får ein gjennom formelle kvalifiseringsløp. Når vi stiller høge krav til kompetanse, seier det noko om verdsetjinga av jobben som skal gjerast. Det vil utviklingshemma tena på.

ESPEN SØYLAND
AVDELINGSLEDER HALDEN KOMMUNE

Rettighetsutvalget for mennesker med utviklingshemming sier lite om kompetansekrav, annet enn obligatorisk kurs for de som skal jobbe med utviklingshemmede i helse og omsorgstjenesten. Det er skuffende at et utvalg som har jobbet i 2 år nøyer seg med dette. Kurs er bra, men er ikke nok til å heve kompetansen i en personalgruppe. Jeg er avdelingsleder i Halden kommune. Jeg har ansvaret for at tjenestene vi gir er faglig forsvarlige. Da må vi ikke bare ha kompetente fast ansatte, men også vikarer. Spesielt evnen til kritisk tenking og etisk refleksjon ovenfor egen praksis. Ferdigheter som krever høy kompetanse og lang erfaring. I min avdeling har jeg sett att høy kompetanse blant vikarene lønner seg. Jeg har erfart at de «virker» raskere og tar bedre beslutninger basert på riktig grunnlag. Dette gjør at kvaliteten på tjenestene er høy også i ferier og høytider når det er mye bruk av vikarer.

NYTT OG NYTTIG

NAKU

facebook

Husk å lik oss på Facebook!

ARRANGEMENTER

VERNEPLEIERKONFERANSEN, 16-17.februar 2017. Vernepleierkonferansen er en fagspesifikk konferanse for vernepleiere. Her kan vernepleiere få faglig påfyll og diskutere felles utfordringer og løsninger. Konferansen arrangeres i Oslo. Du finner mer informasjon på: http://www.jobbaktiv.no/arrangementer/vernepleierkonferansen/

Husk å melde deg på NAKUs nyhetsbrev for å få ferske og spennende nyheter på mail! www.naku.no/nyheter

Bok: Vernepleierens kjerneroller, en refleksjonsmodell

Boka kaster lys over vernepleierens kompetanse, verdigrunnlag og handlingsalternativer og ønsker å inspirere til økt bevissthet og større fleksibilitet hos vernepleieren. Boka er skrevet av Ole D. Brask, Atle Ødegård og May Østby (2016).

Boka kan bestilles på www.fagbokforlaget.no

Barn og unge med utviklingshemming i skolen

I dag er det flere lærere og spesiallærere som er involvert i undervisningen av utviklingshemmede elever og man trenger litteratur som bidrar til å gi utviklingshemmede et optimalt pedagogisk tilbud. Denne boka viser ny og oppdatert kunnskap om undervisning av barn og unge med utviklings- hemming. Boka er skrevet av Roar Engh (2016).

Boka kan bestilles på www.cappelendamm.no

Friluftsliv tilrettelagt for utviklingshemmede

Friluftsliv tilrettelagt av utviklingshemmede er et nytt initiativ i regi av Den Norske Turistforening. Visjonen er å skape et tilbud for utviklingshemmede og deres familie, venner og støtteapparat. Gjennom felles aktiviteter som er tilrettelagt for alle funksjonsnivåer ønsker turistforeningen å skape en felles arena for å ha det gøy sammen.

Aktiviteter og informasjon publiseres på facebook-siden https://www.facebook.com/groups/1124372737591558/

KARTLEGGINGSBANKEN.NO

Kartleggingsbanken.no

Kartleggingsbanken skal brukes i arbeidet med å sikre gode tjenester til personer med utviklingshemming. Den inneholder verktøy som skal bidra til å sikre kvaliteten av informasjonen i en kartlegging på et bestemt område hos en person. Kartleggingen kan omfatte personen selv, tjenestene eller miljøet personen befinner seg i. Kartleggingsbanken er et resultat av samarbeid mellom *
Høgskolen i Bergen, Habiliteringstjenesten for voksne i Helse Bergen og Bergen kommune. Kartleggingsbanken finner du på Stiftelsen SOR sine nettsider, samordningsradet.no. Her finner du også tips for bruk av verktøyene.

Ny forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesteloven

Formålet med forskriften er å bidra til faglig forsvarlige helse- og omsorgstjenester, kvalitetsforbedring og pasient- og brukersikkerhet, og at øvrige krav i helse- og omsorgslovgivningen følges. I følge forskriften er det den med overordnet ansvar som skal sikre forbedring av kvalitet og pasient- og brukersikkerhet. Ansatte i virksomheten skal også medvirke i dette arbeidet. Forskriften trår i kraft 01.01.2017

– Vi har keramikkverksted, lysstøperi og maleriverksted i butikken, hvor kundene kan komme å se brukerne i aktivitet, sier Anne Sofie Bolander Johansen som viser rundt i butikken Hjerte til hjerte i Sarpsborg.

Rettssikkerheten til personer med utviklingshemming handler om å ha tilgang til det man har rett på

REPORTASJE **Hvor finner vi kunnskap?** Sarpsborg kommune har orientert seg i lovgivning, statlig føring og forskning. De har i tillegg hentet inspirasjon og informasjon fra andre kommuner i tilsvarende situasjon.

TEKST: Kim Berge og Bjørn Kvaal
FOTO: Bjørn Kvaal

På bakgrunn av deltakelse i KS EffektiviseringsNettverk for ressurskrevende tjenester 2012-2014, ble det besluttet at Sarpsborg kommune skulle gjennomgå sine tjenester til personer med behov for livslange tjenester, med spesielt fokus på brukernes ulike livsfaser. Dette hovedprosjektet fikk arbeidstittelen *Morgendagens tjenester – Livslange tjenester*. Hovedprosjektet ble delt inn i tre delprosjekter.

1. *Saksbehandling*, 2. *Pårørendestøtte* og 3. *Fagutvikling i miljøarbeid og implementering*.

De 3 prosjektene har hatt parallelle løp og vil kontinuerlig være fokus i videre utvikling og implementering.

– Selvbestemmelse og medbestemmelse skal være en rød tråd i arbeidet vårt, sier André Paulsberg, vernepleier i Sarpsborg kommune og er leder for Fagutvikling i miljøarbeid og implementering, og June Søfting, spesialrådgiver i kommunesjefens stab i Sarpsborg kommune.

– Effektiviseringsnettverk hadde mye oppmerksomhet på pengebruk. Vi valgte å se på det på fra en annen vinkel: I de fleste sammenhenger vet vi at kvalitet lønner seg. Men hva er god kvalitet i arbeidet vi utfører? Hvordan kan rettssikkerheten ivaretas? Hvordan har vi ivaretatt grunnleggende rettigheter innenfor arbeid, bolig og miljøtjenester for personer med utviklingshemming? sier June Søfting, spesialrådgiver i kommuneområde velferd i kommunesjefens stab i Sarpsborg kommune.

- Har personer med utviklingshemming likeverdige levekår?
- Behandles personer med utviklingshemming som likestilte samfunnsborgere?
- Hvordan ivaretas retten til den enkeltes mestring, utvikling og selvstendighet?
- Tilbyr samfunnet nødvendig beskyttelse?

Hadde de ansatte i Sarpsborg rett kompetanse, fikk brukerne sine rettigheter innfridd og håndterte de for eksempel utfordrende adferd på en god måte?

– Vi kontaktet NAKU og etter samtaler med daglig leder, Karl Elling Ellingsen, kom vi i kontakt med Ålesund kommune som hadde noen av de samme utfordringene som oss. Vi har også vært i kontakt med Trondheim kommune og deres avdeling som har jobbet med særlig ressurskrevende tjenester, sier Søfting.

Rekruttert flere personer med formell utdanning

– Vi har i prosjektperioden rekruttert flere personer med formell utdanning. Et kjennetegn ved miljøene er at det i samme periode har ført til en nedgang i bruk av tvang og makt, sier Søfting.

I St. melding 45 (2012-2013) *Frihet og likeverd – Om mennesker med utviklingshemming* og St. melding 29 (2012-2013) *Morgendagens omsorg* og nå i høst NOU 2016:17 på lik linje retter søkelyset mot hvilke muligheter mennesker med utviklingshemming har til reell deltakelse, tilhørighet og aktiv involvering i eget hverdagsliv og i samfunnslivet generelt. Både i disse meldingene og andre dokumenter og lovverk som innrammer og legger premisser for tjenesteytingen, fremheves enkeltmenneskets grunnleggende rett til selvbestemmelse og medvirkning i utformingen av innholdet i tjenestene.

– Hvorfor startet dere opp dette prosjektet?

– Du vet, kommunene er komplekse og det tar tid å nå ut til alle. Vi ser i dag at svært mye av informasjonen som faktisk publiseres gjennom statlige føringer og sentral lovgivning er svært aktuell for personer med utviklingshemming, men da må de få tilgang til disse rettighetene, sier Anders Reknes, teamleder team omsorg/koordinerende enhet.

Saksbehandling i tråd med statlige føringer, delprosjekt 1.

– Vi gikk den gangen inn i stortingsmelding 45, Frihet og likeverd, og så på de punktene som ble tatt opp der og da spesielt det med selvbestemmelse. Rundt vår egen saksbehandling var ikke selvbestemmelse satt i system. Det var litt tilfeldig om bruker selv var med, ofte var de kanskje representert med verge eller pårørende. Vi har i dag utviklet ulike verktøy til hjelp i saksbehandlingen som sikrer deltakelse til den som skal få tjenesten. Vi har utviklet en veileder som skal hjelpe saksbehandler til å forstå hvor viktig selvbestemmelsen er. I tillegg har vi i saksbehandlingen fokus legge til rette for gode livsvilkår. Vi ønsker et større fokus på hverdagsmestring og har tatt utgangspunkt i det. Vi fokuserer på ressurser og behov den enkelte har og hva som skal til for å øke disse ressursene gjennom å gi gode tjenester. Og så er vi opptatt av målsetting av tjenesten. Ikke bare at man skal få en tjeneste, men også at man skal få mulighet til å utvikle seg selv innenfor de områdene man selv vil. De nye rutinene i saksbehandlingen har vi jobbet med i et års tid og vi har nå en gjennomgang av alle våre vedtak knyttet til personer med utviklingshemming, i tråd med våre nye retningslinjer, sier Reknes.

– Kan vi snakke om noen effekt av dette? Hva oppnår man med å lage slike verktøy?

– Det viktigste nå har vært å få en økt bevissthet om selvbestemmelse. Hva er selvbestemmelse og hvorfor er det så

viktig sier Reknes. - Blant annet har vi tatt inn i vedtakene hvilken form selvbestemmelsen har og om selvbestemmelsen er ivaretatt. I enkelte tilfeller vil det være den enkelte person med utviklingshemming som selv legger fram sin sak i et møte og sier hvordan han eller hun vil ha det. I andre tilfeller vil det kanskje vanskelig å legge frem sine ønsker i en samtale med en saksbehandler og da har vi sikret det gjennom verge, partsrepresentant eller gjennom personale som kjenner personen godt. Ja, vi vil si at når det gjelder selvbestemmelse så går det bedre. Ut i fra hva vi selv opplever, men også hva brukerne av våre tjenester sier.

I utgangspunktet skal personer med utviklingshemming kunne utøve sin selvbestemmelse på lik linje med alle andre. Så enkelt og så vanskelig kan det være. De kan også få vedtak på hjelp til å utøve og trene på sin selvbestemmelse. Vi har fokus på egne ressurser og mål som man ønsker å gjøre noe med. Også i vedtakene inngår målsettingen og fungerer som bestilling og lovnad på hva kommunen skal jobbe opp i mot. Tiltaksplanene som igjen blir utarbeidet basert på vedtakene skal svare opp i forhold til målsettingen og ønskene som konkretiseres innn i samarbeid med den det gjelder. Dette er et arbeide som vi aldri vil bli utlært i, eller perfekte i, men som vi mener vi har blitt bedre til og som vi fortsatt arbeider i mot. I tillegg har vi fått arbeidet frem at alle tjenestene er samlet i samme vedtaket. Dette for å sikre bedre koordinering og se de ulike tjenestene som kan være aktuelle samlet.

I tillegg er det utviklet et verktøy for vurdering av forsvarlighet i tjenesten når det er uenighet mellom den utviklingshemmede selv og partsrepresentant/verge. Om eksempelvis verge/pårørende har et annet syn på hva som er riktig tjeneste og dette ikke er i tråd med hva personen med utviklingshemming synes selv, så er det slik at så lenge personen selv ikke har en redusert samtykkekompetanse så er det den utviklingshemmede selv som til syvende og sist bestemmer.

– Betyr det at dere ofte vurderer samtykkekompetansen til den enkelte da?

– Nei, vi har ikke opplevd at vi må gjøre det, sier Reknes. – Vi avklarer i såfall

Utviklingshemming og deltagelse.
Karl Elling Ellingsen (Universitetsforlaget)

dette før vi starter saksbehandlingen. Det er viktig for oss at det er den enkelte med utviklingshemming og dens representanter som selv er med å tar sine egne valg. Stortingsmelding 45 og FN konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne har vært en inspirasjon og rettesnor i dette arbeidet, sier Reknes og Søfting. – Vi har også tidligere vært opptatt av å sette blant annet selvbestemmelse på dagsorden, men vi har nok ikke strukturert det tilstrekkelig i henhold til stortingsmeldingen.

FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne slår fast at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rettslig handleevne på lik linje med andre på alle livets områder, det var setningen som slo oss. Utviklingshemmede har lik rett som alle andre til å fatte valg.

– Dette forsøker vi at skal gjennomsyre hele vår saksbehandling, sier Reknes.
– Det er ingen reduksjon i selvbestemmelsen så fremt noen ikke har gjort en vurdering som sier noe annet, og det er jo i svært få tilfeller. Dette er noe som har blitt svært viktig for oss, og som sagt dette er ikke noe vi er ferdige med, men vi er på vei.

Så har vi de personene som har svekket myndighetsstatus som selv ikke utrykker mål eller selv uttrykker ønske og deltakelse der vi kun har disse uttrykt gjennom personens tilsynelatende behov så støtter vi oss på de personene som kjenner personen best og anerkjent miljøterapeutisk praksis. Dette siste har vi blant annet hentet støtte fra i boken til Karl Elling Ellingsen om utviklingshemming og deltakelse

I tillegg har vi lagt inn hjelpemidler til saksbehandlerne slik at man systematisk kan ha dette fokuset i hele saksbehandlingen. Det er blant annet huskelister i forhold til at man er tydelig på hva som er ønsket til bruker, verge og foresatte slik at man kan holde fokuset på hvem som ønsker hva.

Pårørendestøtte, delprosjekt to

– Vi søkte og fikk egne midler fra Helsedirektoratet til å utvikle pårørendestøttemodell for mennesker med livslange tjenester. Også her har vi utviklet en egen veileder. I dag er det ca. 130 familier som er i gang og som vi bruker dette tilbudet i forhold til. Hos oss er det tre ansatte som jobber primært med dette. Stikkordet også her er systematikk. Alle skal bli møtt på samme måte. Vi ønsker å gi en lovnad til våre innbyggere at dersom du er i en situasjon der du trenger bistand skal vi gjøre det vi har sagt vi skal gjøre. Vi har laget et fast oppfølgingssystem som sier hvordan eksempelvis familier med funksjonshemmede barn skal bli møtt i Sarpsborg kommune. Hver saksbehandler er samtidig koordinator for en familie frem til barnet flytter i egen bolig. Familien skal forholde seg til en koordinator og denne koordinatoren saksbehandler alle tjenestene innenfor helse og velferd. Vi har forsøkt å avbyråkratisere, vi ønsker at familiene skal slippe å gå fra kontor til kontor. Det ideelle er at samme person faktisk følger deg frem til barnet flytter i egen bolig.

– Vi har også et oppfølgings system som starter når vi får melding fra spesialisthelsetjenesten når de har diagnostisert et barn. Spesialisthelsetjenesten spør foreldrene om kommunen kan ta kontakt med den enkelte familie når de kommer hjem fra sykehuset. Om familien samtykker så går det en melding til oss i Sarpsborg kommune. Da er det vi som tar kontakt med familien og vi ønsker å komme inn så tidlig som mulig →

Hjerte til hjerte er en kunstbutikk i Sarpsborg kommune med aktivitetstilbudene for mennesker med bistandsbehov. De fleste varene blir laget i butikken, men de får også håndlagde varer fra Astridsgate arbeid- og aktivitetssenter og Nygårdshaugen arbeid- og aktivitetssenter. Fra venstre Veronika Sørensen, Sead Muzaqi, Ajla Sadiku, miljøarbeider Torill Richardsen, Anne Sofie Bolander Johansen og miljøarbeider Lene Opdal.

– Skal det være andre matregler for mennesker med bistandsbehov enn for deg og meg? spør Dan Kristiansen (nærmest), teamleder på Nygårdshaugen aktivitetssenter i Sarpsborg, når han innleder til etisk refleksjon blant sine kollegaer. På scenen står også brukerrepresentant Awa Bøen-Eriksen og vernepleierne Johanna Herjolfsdottir og Thomas Kirkbak.

Anders Reknes, teamleder team omsorg/koordinerende enhet. (Foto privat)

i samarbeid med familien. Vi tilbyr da at vi kan være koordinator, noe de fleste takker ja til. Her har vi et stort fokus også på familien, vi erfarer at ofte så har barnet det bra, men det trenger ikke å være tilfellet med familien. Vi ønsker å kartlegge hvordan familien har det og hvilke behov de har. På bakgrunn av dette har vi inngått et samarbeid med interesseorganisasjonene i Sarpsborg/Østfold, som benytter likemannsarbeid, og setter familiene i kontakt med aktuell organisasjon. Vi har også opprettet et samarbeid med spesialisthelsetjenesten i noe som vi kaller starthjelpskurs for familier som har barn som nylig har blitt diagnostisert. Kurset går over 4 dager. Dette startet nå i høst. I tillegg har habiliteringstjensten egne kurs for søsken, besteforeldre og så videre. Vi forsøker å sikre at foreldrene er oppmerksomme på dette tilbudet. Minst en gang i året så skal vi være i kontakt med disse familiene. I tillegg har vi egne systemer som skal være med å sikre overganger mellom barnehage-barneskole, barneskole-ungdomsskole og videre oppover.

Ansatte som innehar koordinator rollene har minimum bachelorutdanning, men de fleste har i tillegg videreutdanning. Vi ønsker å ha ansatte med ulik bakgrunn som eksempelvis sykepleier, sosionom og vernepleiere. Ulike bakgrunner gir ulike fokus, noe vi mener møter behovene på en bedre måte når vi avklarer problemstillinger i fellesskap.

Stikkordet også her er et forsøk på å ha systematikk. Vi har underveis i prosessen hatt nær kontakt med familiene og interesseorganisasjonene. Svarene har vært ganske entydige, ønske om at fast koordinator også er saksbehandler og større fokus på familien.

– Den kan alt, som de sier.

Vi har to årlige dialogmøter med interesseorganisasjonene. Dette er møter som er veldig viktig for kommunen og organisasjonene. Der går vi gjennom våre systemer og presenterer dette og vi får gode tilbakemeldinger. Vi legger ned såpass mye ressurser i denne oppbyggingen at de tilbakemeldingene vi får er svært viktige for vår tjenesteutvikling.

Det vi har gjort er å gå gjennom statlige føringer og innarbeidet de i vårt arbeid. Dette er føringer som er faglig riktige. Endring tar tid, men det må gjøres.

Fagutvikling i miljøarbeid og implementering. Delprosjekt 3

– Vi har de siste årene rekruttert flere personer med formell utdanning i tjenestene til personer med utviklingshemming. Det er vanskelig å si hvilken effekt dette har hatt i det praktiske miljøarbeidet, men jeg vil hevde at det

handler om hvordan man velger å løse problemstillinger og at man i større grad kan kombinere teori og praksis. De rammene som legges gjennom sentrale føringer fordrer et høyt refleksjonsnivå uavhengig av formell kompetanse, men formell utdanning vil i de fleste tilfeller være en fordel, sier Andre Paulsberg, prosjektleder for delprosjekt 3.

Personer med utviklingshemming har ulike utfordringer som krever tjenesteytere som evner å kunne sette seg inn i relevant forskning og forståelse av hva disse utfordringene innebærer. Gjennom å utarbeide praktisk orienterte veiledere for ulike områder innen tjenesteytingen, ønsker Sarpsborg kommune å konkretisere de ideologiske og verdimessige prinsippene som er formulert i de siste års meldinger. Med dette har kommunen som mål å sikre at de føringene og bestemmelsene som ligger i dokumentene og lovverket omkring brukernes deltakelse og medvirkning, forstås og håndteres av alle ansatte som yter tjenester til mennesker med behov for livslange tjenester. For å lykkes med dette stilles det krav til innsats fra både enhetsledere, teamleder, primærkontakter og helt ut til den enkelte helgeavløser. Sarpsborg kommune forstår ordene brukermedvirkning og selvbestemmelse som begreper med klare praktiske implikasjoner og tenker at det skal være mulig å få øye på brukernes medvirkning i tjenestene. Selve innholdet i veilederne har de utarbeidet i fellesskap og de har blant annet benyttet NAKU i sin søken etter kvalitetssikret informasjon som brukes i veilederne til intern opplæring.

Fire råd til andre kommuner

Spesialrådgiver June Søfting i Sarpsborg kommune deler gjerne med andre kommuner som skal starte arbeidet med å styrke livslange tjenester og brukernes rettssikkerhet.

- Forankre prosjektet hos de ansatte, hos politikere og hos kommuneledelse.
- Involver alle ansatte på tvers av profesjoner.
- Legge til rette for tid til planlegging, opplæring og gjennomføring mm
- Legg til rette for at ansatte selv utarbeider og utvikler f.eks veiledere

Vernepleier Fredrik Melby (fra venstre), hjelpepleier Desireé Mattsson, helsefagarbeider Ann Katrin Eilertsen og omsorgsarbeider Anette Ingebretsen jobber med innbyggere i Sarpsborg med behov for livslange tjenester. Her fra kursing i nye veiledere som er laget for de ansatte.

ANSATTE LAGET VEILEDERE

Ansatte ved de tre enhetene i boveiledningstjenesten i Sarpsborg kommune har laget syv veiledere. 6 beskriver fagområdene og den 7. beskriver hvordan de 6 skal implementeres. Veilederne tar utgangspunkt i brukernes individuelle behov, ønsker og preferanser.
Dette er tema for veilederne:

1. Helse og klinisk blikk
2. Brukerstemmen og deltakelse i hverdagsliv og samfunnsliv
3. Selvstendighet og mestring, herunder bruk av kognitive hjelpemidler, velferdsteknologi og tilpasning av fysisk miljø
4. Sosialt miljø
5. Dokumentasjon og Gerica
6. Evaluering av tjenester og tiltak

To av gruppene har også laget et opplegg for undervisning av innholdet i veilederne og for implementering på arbeidsplassene.

Hvordan øke kompetansen

– Er det noen utfordringer rundt dette caset? spør Dan Kristiansen, teamleder på Nygårdshaugen aktivitetssenter i Sarpsborg.

Spørsmålet stilles til 60 av de ansatte i Sarpsborg kommune som gir tjenester til personer med utviklingshemming. Kristiansen ber dem diskutere med en kollega de neste minuttene: Hvordan skal Pers situasjon vurderes ut fra målet om selvbestemmelse, brukermedvirkning og beslutningskompetanse?

Hensikten med å arbeide med case er å øke refleksjonsevnen og dermed kompetansen hos de ansatte. De deltar på en av i alt 18 kursdager for de 700 ansatte i Sarpsborg som jobber med personer med utviklingshemming. De ansatte har selv laget veiledere (se faktaboks) innen seks temaer som er viktige i deres arbeid.

Lær mer!

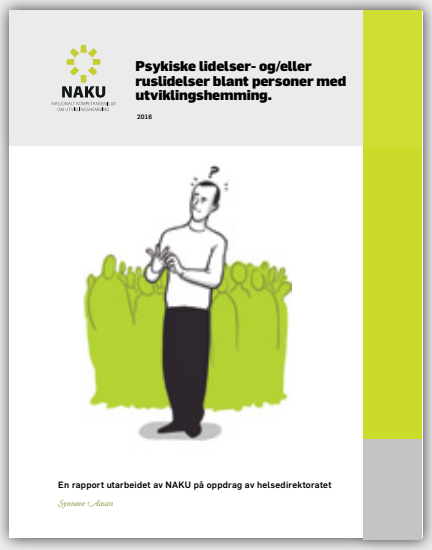

Rapport om psykiske lidelser og/eller ruslidelser

Nasjonal og internasjonal forskning tyder på at personer med utviklingshemming har en høyere forekomst av psykiske lidelser enn andre. Tallene varierer, men viser forekomst fra 36% til over 50% hos voksne. Når det gjelder utviklingshemming og ruslidelser viser internasjonal forskning at mellom 1%-6% har en ruslidelse. En gjennomgang av registerdata viser manglende oversikt over antall personer med utviklingshemming med psykiske lidelser og/eller ruslidelser, noe som gir utfordringer når det blant annet gjelder planlegging og dimensjonering av tjenestetilbud. Rapporten er skrevet av NAKU etter oppdrag fra Helsedirektoratet og kan lastes ned eller bestilles på naku.no.

NOU På lik linje

Utredningen foreslår åtte løft for å bedre situasjonen for personer med utviklingshemming. Løftene skal sørge for at menneskerettigheter blir ivaretatt og politiske mål realisert for utviklingshemmede, på lik linje med andre. De åtte løftene skal sikre:

1) selvbestemmelse og rettssikkerhet
2) inkluderende og likeverdig opplæring
3) arbeid for alle
4) god helse og omsorg
5) eget hjem
6) kompetanse og kunnskap
7) koordinerte tjenester
8) målrettet styring

Statped

Kurs og seminar:

Multifunksjonshemming. Muligheter - når ingenting går av seg selv
En-dagskurs 17.01.2016 i regi av Statped sørøst.

Kurset har fokus på utvikling og læring for de av oss som har de største og mest sammensatte funksjonsnedsettelsene. Hvordan snakker vi sammen når ord og symboler er til lite nytte? Hvordan skaper vi hverdager med engasjement og glede? Søkelyset rettes mot livsinnholdet til mennesker som trenger spesialisert kompetanse på tvers av mange fagområder.

Påmelding: https://kurs.statped.no/Default.aspx?ThemeId=2

ordbanken
Søk

Ordbanken

Ordbanken er en lettlest, forståelig og tilgjengelig ordbank som er et hjelpemiddel som vil være med på å dekke gapet mellom samfunnets forventninger og mennesker med utviklingshemmings forutsetninger til å forstå sine rettigheter og selv kunne skaffe seg denne kunnskapen, uten hjelp fra andre.

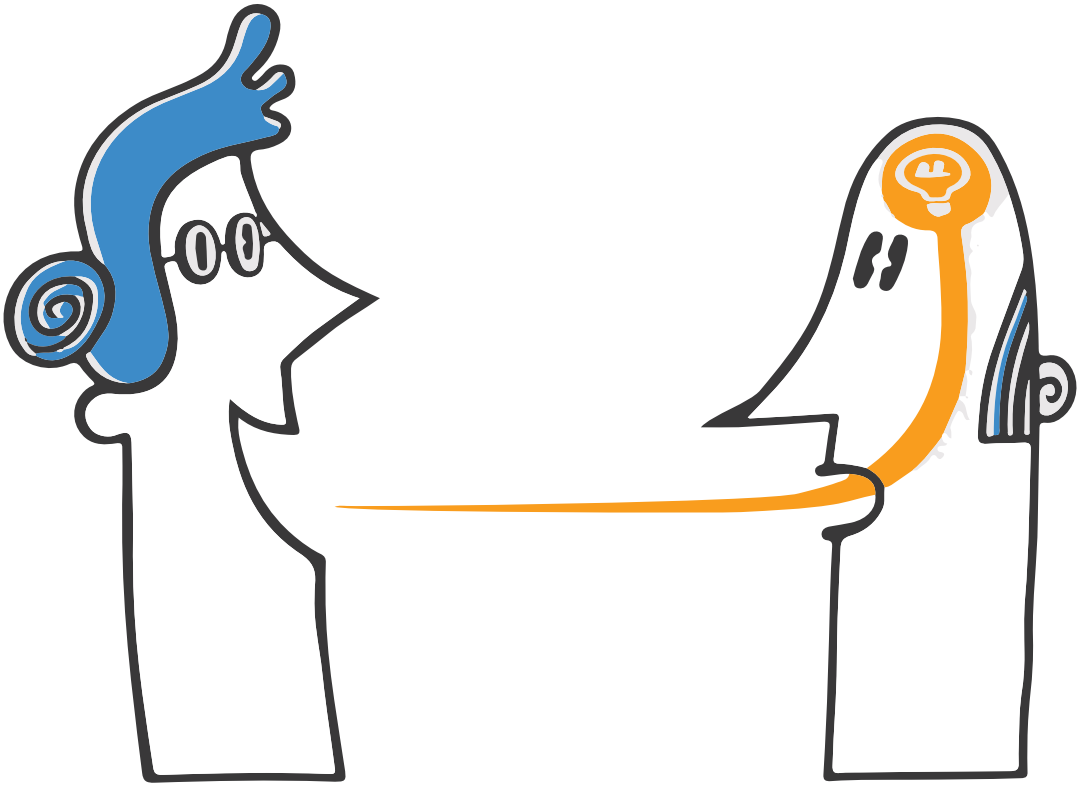

Miljøarbeidets kunnskapsgrunnlag

ARTIKKEL I NOU 16:17 «På lik Linje» trekkes det opp flere områder som bør forbedres for å skape bedre betingelser for utvikling, like rettigheter og et godt liv for personer med utviklingshemning. Et av de områdene som omtales er et ønske om å øke kompetansen til miljøarbeidere og hjelpere som ikke har en formell kompetanse innen yrkesutøvelsen. I det følgende skal jeg belyse noen sider ved kompetanse og kunnskap innen miljøarbeidet som bør inngå i grunnkurs, og etter- og videreutdanninger.

TEKST:LEIF HUGO STUBRUD, PSYKOLOGSPESIALIST, SYKEHUSET ØSTFOLD

Miljøarbeid

En stor del av utøvelsen av miljøarbeid overfor personer med ulike funksjonshemninger, utføres av personell som ikke har en formell utdanning innen helse- og sosialfagene. Miljøarbeid innebærer å legge til rette forholdene slik at personer med funksjonshemninger kan trives, utvikle seg, og oppnå subjektivt velvære. Miljøarbeid er et fag som har de kjennetegnene som et fag skal ha: Det har teorier, metoder og etterprøvbare erfaringsresultater. Teorigrunnlaget er hentet fra ulike vitenskaper som psykologi, medisin, pedagogikk, helse- og sosialvitenskap, livsvitenskap og juss. Miljøterapi er et beslektet begrep. Mens miljøterapi er et begrep som har opprinnelse innen barne- og ungdomspsykiatrien, har miljøarbeid opprinnelse fra arbeid med personer med funksjonshemninger, og spesielt personer med utviklingshemning og autisme. Faget er også omtalt som målrettet miljøarbeid, for å skille mellom det målrettede og det mindre målrettede miljøarbeidet.

Kompetanse

Kompetanse omfatter de ansattes kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger, og det er summen av disse komponentene som reflekterer hvor kompetent hjelperne er. De ansattes kompetanse legges blant annet til grunn for hvem som kan treffe hvilke beslutninger og hvem som kan utføre hvilke oppgaver i arbeidet som skal gjøres. I denne sammenhengen betyr kompetanse å fylle bestemte kriterier til rollen som miljøarbeider. Miljøarbeid kan utøves av personell uten formell utdanning, det kan utøves av personell med yrkesfaglig kompetanse (omsorgsarbeider, helsefagarbeider, etc), det kan utøves av personell med høyere utdanning som bachelorgrad (vernepleier, sosionom, etc) og det kan utøves av personell med høyere utdanningsgrader. Grad av ansvar og ansvarsområder vil

være begrenset av de enkelte profesjonene. Kompetanse blir da å ha kvalifikasjoner og dyktighet innen et fagfelt som handler om å hjelpe andre mennesker til å utvikle seg, ta del i nærmiljøet og samfunnet, og oppleve å ha det godt.

Kunnskap

Kompetanse er evnen til å utføre en bestemt type oppgaver eller å håndtere bestemte situasjonstyper. Kompetanse består av kunnskap, ferdigheter og holdninger. Kunnskap er akkumulert forståelse, evne til å analysere, kombinere og sette sammen, og trekke slutninger. En spesiell form for fagspesifikk kunnskap er teorier. Teorier finnes på tre nivåer.

1) En teori kan bestå av antagelser, eller hypoteser, som bygger på nøye avveininger av momenter, som vil ta form av å være kvalifisert gjetning.
2) En teori kan bestå av veldefinerte begreper og sammenhenger som delvis er etterprøvd.
3) En teori som er bekreftet en rekke ganger gjennom forskning, vil ha status som lovmessighet, som er den sterkeste formen for kunnskap.

Innen miljøarbeid vil kunnskapen og teoriene i stor grad være på nivå en og to, sjelden på nivå tre. Eksempel på teori innen miljøarbeid er den (delvis) dokumenterte sammenhengen mellom forekomsten av utfordrende atferd og graden tilrettelegging av miljøfaktorer.

Forholdet mellom utfordrende atferd og omgivelsenes evne til å møte personens behov er av spesielt stor betydning for utøvelse av miljøarbeid.

Ferdigheter

Kunnskap som består av evne til å utføre noe, regnes som ferdigheter. Ferdigheter er innlærte utføringer av bestemte typer. Eksempler på ferdigheter innen miljøarbeid er hvordan en som hjelper kan hjelpe en bruker med å kle seg slik at brukeren kan ta del i handlingen sammen med hjelperen, som et samarbeid, og ikke bare en passiv hjelpehandling. Et annet eksempel er hvordan en som hjelper møter og kommuniserer med en bruker som har et høyt aktiveringsnivå og nedsatt evne til å regulere følelser, på en slik måte at stressnivået synker og ikke ytterligere øker vanskene.

Holdninger

Holdning er innstilling til noe. En holdning har tre aspekter.

1) kognitivt, som gjelder oppfatning og definisjonen av et fenomen, f.eks. selvskading. Kognisjon har med erkjennelse, oppfatning og tenkning å gjøre. Dette handler om hvordan vi oppfatter og tenker rundt en situasjon.
2) emosjonelt, som gjelder følelsesmessige reaksjoner, f.eks. avmakt. Dette handler om hvordan vi følelsesmessig berøres av en situasjon.
3) konativt, som gjelder atferdsmessig handling, f.eks. hindre selvskading. Dette handler om hva vi gjør i en bestemt situasjon

Alle har holdninger overfor rettigheter, personer med funksjonsvanskers deltakelse i samfunnet, etc. Innen miljøarbeid vil det være av stor betydning at vi har holdninger som støtter utvikling og livsutfoldelse for brukere av tjenester. Holdninger til det arbeidet vi utfører, påvirker måten vi utfører det på. Det er stor forskjell mellom en positiv og en negativ holdning til måten å møte andre mennesker på.

Hvilken kompetanse er viktig i miljøarbeid?

Den kompetansen som er særlig påkrevd i miljøarbeid med brukere med utviklingshemning, omfatter fire områder. Disse fire er kompetanse innen relasjons- og utviklingsforståelse, etiske temaer, juridiske temaer, livsfag[1] og trivsel

Relasjons- og utviklingsforståelse
- Utviklingspsykologi
- Sosialpsykologi
- Livskvalitetsforståelse

Etiske temaer
- Generell etikk
- Etikk i miljøarbeid

Juridiske temaer
- Menneskerettigheter
- Helse- og sosiallovgivning
- Hygiene og sykdomsforståelse

Livsfag og trivsel
- Hygiene og sykdom
- Mat og ernæring
- Mosjon, fysisk aktivitet og hvile
- Orden og ryddighet

Relasjons- og utviklingsforståelse

Relasjons- og utviklingskompetanse er viktig for å forstå betydningen av utvikling og hvordan utvikling skjer. Nyere *utviklingspsykologi* vil være sentral her. Dette omfatter transaksjonsteori, der vekselvirkningen mellom personens handlinger og hjelperens handlinger inngår i et utviklende mønster som fremmer utvikling. Men også det motsatte, dersom hjelperen ikke responderer på handlinger fra brukeren, kan dette medføre brudd i utviklingen og eventuelt hemme utvikling. *Sosialpsykologi* er sentralt for å forstå økologien (miljøet) som utgjør omgivelsene utover den ene hjelperen. Dette omhandler samspillet mellom den som hjelper og den som hjelpes. Dette handler også om å se «det store bildet» som omgir brukeren. Brukeren beveger seg over flere arenaer eller i flere miljøer. Disse arenaene påvirker hverandre, og brukeren. *Livskvalitet* er den subjektive oppfatningen av det som oppleves som et godt liv. Det er sentralt at det er brukerens subjektive oppfatning som vektlegges, og ikke blir styrt bare av oppfatninger fra hjelperne. Livskvalitet er sentralt for å forstå brukerens ressurser og utvikle disse.

1 Livsfag er en nedskalert utgave av livsvitenskap som er et nytt tverrvitenskapelig forskningsfelt.

Etiske temaer

Innen miljøarbeid er det spesielt viktig at hjelperen har et bevisst forhold til etikk, både *generell etikk* og *fagetikk*. Miljøarbeid handler om å tilrettelegge livsbetingelser for personer som trenger hjelp der miljøarbeideren utfører handlinger på vegne av brukeren. Generelle etiske regler og spesielle etiske forpliktelser overfor personer med utviklingshemning er sentralt for å gi gode tjenester og unngå, samt forebygge overtramp. Inn i dette temaet tilhører også egen rolleforståelse som miljøarbeider. Det er av stor betydning at miljøarbeideren kjenner sin rolle, hvilke plikter og ansvar som inngår, og evnen til å samarbeide og søke råd hos andre.

Juridiske temaer

De generelle *menneskerettighetene* og de spesielle menneskerettighetene overfor personer med utviklingshemning, er sentrale for å utvikle gode og forsvarlige tjenester innenfor internasjonale forpliktelser og den aktuelle *helse- og sosiallovgivningen*. Spesielt viktig blir dette der det kan være aktuelt å gi tjenester imot brukerens ønsker eller som brukeren motsetter seg.

I grenselandet mellom utviklingsforståelse og juridiske temaer, hører temaet som omhandler anvendelse av tvang for å hindre utfordrende atferd. Bruk av tvang og makt er definert som tiltak som brukeren motsetter seg, eller som er så inngripende at de uansett motstand må regnes som tvang eller makt. Dette innebærer at det brukes fysisk kraft og/eller påvirkning og regulering mot personens vilje. Å tilrettelegge for minst mulig bruk av tvang og makt er en lovfestet plikt. Andre løsninger skal i det lengste være prøvd. Dette krever spesiell kompetanse som trenger spesiell oppmerksomhet i opplæring og utdanning av alle som utfører miljøarbeid.

Livsfags- og trivselskompetanse

Livsfag (jf. livsvitenskap) omhandler forståelse av *betydningen av hygiene og sykdom*, *mat og ernæring, mosjon, fysiske aktiviteter og hvile*. Innen trivselsfaget hører betydningen av *orden og ryddighet* og det å skape *trivsel* i et hjem. Dette er tema som er sentrale for alle. Utfordringen ligger i å finne løsninger som den enkelte er fornøyd med, men som hverken ligger for langt unna det som regnes som normalt eller som kan være helseskadelig. Regulering av mat og mosjon kan fort bli et konflikttema. Betydningen av trivsel i sitt eget hjem er sentralt for oss alle. Her er autonomi sentralt – også for personer med utviklingshemning.

Konsekvenser ved manglende kompetanse. Er kompetanse viktig?

Miljøarbeid er et sammensatt og komplisert fag. Det er sammensatt fordi det består av mange deler hentet fra ulike fagfelt og det er komplisert fordi denne kompetansen skal anvendes overfor brukere som bare i liten grad kan gi uttrykk for egne behov, meninger og synspunkter. Brukeren er helt prisgitt miljøarbeiderens evne til å se, forstå og handle i tråd med vedkommende brukers individuelle behov og autonomi, men også i tråd med den aktuelle kompetansen, innenfor et system der aktuelle spørsmål og temaer kan drøftes med andre hjelpere og ledere.

Konsekvenser ved manglende kompetanse kan være mange, og i verste fall svært alvorlige. I vår nære omsorgshistorie finnes det eksempler på hvor galt det kan gå når kompetansen er fraværende og kvalitetssikringssystemene svikter.

Avslutning

En stor del av miljøarbeidet som utføres overfor personer med utviklingshemning, utføres av miljøarbeidere uten formell kompetanse innen helse- og sosialfagene. Mange «ufaglærte» miljøarbeidere gjør en svært god jobb med å bidra til utvikling og et godt liv for andre. Kompetanse er viktig, også formell kompetanse. Det er, og vil fortsatt være behov for miljøarbeidere med formell kompetanse for å kunne ivareta kravet om faglig forsvarlige tjenester. Ved siden av å legge til rette for at miljøarbeidere uten formell kompetanse gis intern opplæring og kursdeltakelse for å bli enda bedre miljøarbeidere, bør det legges til rette for at flest mulig skal tilegne seg formell kompetanse.

Litteraturliste

Guignon, Charles (2004) *On being authentic* London: Routledge

Kuppers, Petra (2003) *Disability and contemporary performance : bodies on edge* New York: Routledge

Saur, Ellen (2014) *INK2013 Pilotprosjekt for å øke tilgang til kunst og kultur for barn og unge med spesielle behov*. Trondheim: NTNU 2015 50 s.

Saur, Ellen og Ulvund, Marit (2015) "How to make art more available with and for children and youths with special needs". Congress of Qualitative Inquiry; 2015-05-20 - 2015-05-23

Saur, Ellen (2008) *Kulturarena med mulighet for dialog? Grotta - en fritidsklubb for mennesker med utviklingshemming. «Målet er vel at vi skal ha det arti, trur æ»* Doktorgradsavhandling, Pedagogisk institutt, NTNU

Solomon, Andrew (2012) *Far from the Tree: Parents, Children, and the Search for Identity* Scribner

Solvang, Per (2002) *Annerledes. Uten variasjon, ingen sivilisasjon.* Oslo: Aschehoug

Solvang, Per (2006) http://www.persolvang.no/PRINT/disability.htlm

Solvang, Per (2006) «Problematisering, utdefinering eller omfavnelse? Om normaliteten.» I: Eriksen, Thomas Hylland og Breivik, Jan Kåre (red.) *Normalitet.* Oslo: Universitetsforlaget

Stortingsmelding nr. 10, 2011-2012, *Kultur, inkludering og deltaking*

Vi kan ikke la kompetanseløftet bli det svakeste løftet!

Kronikk

Marit Selfors Isaksen
Leder av Profesjonsrådet for vernepleiere og medlem av FOs forbundsledelse.

Marianne Solberg Johnsen
nestleder i FO

Tidligere i høst kom endelig rapporten mange av oss har ventet på i spenning over lang tid. Det er ikke ofte at levekår og rettsikkerhet for personer med utviklingshemming settes på den politiske dagsorden og nå kom endelig en NOU som kan gi det trykket som må til for å ta tak i de mange utfordringene som finnes.

«På lik linje» er på mange måter en god rapport. Den viser det vi som er tett på feltet har visst og forsøkt å sette fokus på i mange år; personer med utviklingshemming diskrimineres på alle livsområder. De har ikke samme tilgang til helsetjenester som resten av befolkningen, de får ikke selv velge hvor og med hvem de skal bo, de utsettes for feilaktig og utilbørlig bruk av tvang og makt, de får dårligere utdanningstilbud, de holdes ute fra ordinært arbeidsliv osv. Rettighetsutvalget sier rett og slett at Norge utsetter mennesker med utviklingshemming for systematiske menneskerettighetsbrudd.

> ...vi er overrasket og sterkt skeptisk til utvalgets manglende fokus på kompetanse i helse- og omsorgstjenestene..

Flere av de åtte løftene utvalget foreslår er FO glade for. Men vi er overrasket og sterkt skeptisk til utvalgets manglende fokus på kompetanse i helse- og omsorgstjenestene. Det vil si; utvalget har slått fast at det er mangel på formell kompetanse i tjenestene, men har valgt å foreslå et ensidig fokus på å gi de ansatte som er helt uten formell utdanning et innføringskurs før de kan settes i arbeid. Dette ser ut til å skulle være svaret på hvordan de kommunale tjenestene skal heve sin faglige kvalitet. Vi er selvsagt ikke imot at ufaglærte skal få kompetansehevende tiltak, men å løfte dette som hovedtiltak viser etter vår mening en manglende forståelse for utfordringene og ikke minst en mangel på faglige ambisjoner for et felt som har blitt forsømt og lidd under manglende satsning i mange år.

Vi mener det ville vært naturlig å bruke samme argumentasjon og logikk om krav til riktig kompetanse i helse- og omsorgstjenestene som utvalget selv har brukt på skole og i forhold til barneboliger. Når det gjelder skole slåes det fast i NOUen at elever med utviklingshemming, som alle andre barn, skal ha krav på at de som underviser har formell utdanning som pedagoger. Når det gjelder barneboliger og avlastning mener utvalget at de samme krav til kvalitet bør gjelde her som for institusjoner underlagt barnevernet.

Men voksne mennesker som mottar kommunale helse- og omsorgstjenester skal altså være fornøyde dersom de ansatte har et 5 ukers internopplæringskurs i sekken. Her burde utvalget turt å ha ambisjoner om å løfte fokuset på behovet for tjenester gitt av sterke fagmiljøer hvor minimum 50% av de ansatte har relevant høgskoleutdanning og hvor hovedtyngden av disse er vernepleiere.

Vi trenger myndigheter som forstår og anerkjenner at personer med utviklingshemming trenger ansatte rundt seg som er utdannet og trenet til å gi gode og faglig funderte tjenester og som har kompetanse til å involvere og ivareta tjenestebrukerens integritet og selvbestemmelse.

Det er helt nødvendig at kompetansen til vernepleierne blir satset på og verdsatt, og et av de faglige områdene det virkelig er kompetansebehov er tjenester regulert av kapittel 9 i helse- og omsorgstjenesteloven, bruk av tvang og makt.

Det viser seg at alt for mange tiltak med bruk av tvang og makt gjennomføres uten kvalifisert personell. Det har blitt søkt om, og fått, dispensasjoner fra kompetansekravene i loven i om lag 75 % av sakene.

Rettsikkerheten til mennesker med utviklingshemming svekkes, når utøvelse av tvang og makt gjennomføres av ansatte med for lav kompetanse, og i tillegg svekkes det faglige arbeidet som skal

bidra til godt miljøarbeid og at det jobbes med alternativene til tvang og makt. Vernepleiere baserer sitt faglige arbeid på kunnskapsbasert og praksisbasert forskning og praksis, og det må komme mennesker med utviklingshemming til gode slik at verdighet, likeverd og rettsikkerhet kan ivaretas. Vernepleieren er den eneste profesjonen som har kompetanse tilpasset brukere med behov for langvarig og sammensatte tjenester og som samtidig har en utviklingshemming. Dette har NOUen i for liten grad tatt innover seg.

Utvalget pekte på at kompetanse er viktig for å sikre forsvarlige og likeverdige tjenester til personer med utviklingshemming, og de viste til at situasjonen i kommunene viser at lav kompetanse er en gjennomgående utfordring på en rekke områder. FO mener at satsingen på høyskolegruppen generelt, og vernepleieren spesielt, er et nødvendig løft som ikke har fått plass i NOUen. Dette er en helt klar nedprioritering av både faglig kvalitet og ambisjonen om at en løft for kompetanse og kunnskap i tjenesten til personer med utviklingshemming.

Denne mangelen på fokus og anerkjennelse av behovet for en satsning på vernepleiere har vi konfrontert utvalgets leder, Osmund Kvalheim, med. Svaret vi fikk var vi ikke fornøyd med -og det bør ingen med engasjement for dette feltet være. Svaret var i hovedsak at utvalget så vernepleieres tilstedeværelse i tjenestene som en selvfølge, men at det er for vanskelig for kommunene å rekruttere vernepleiere til turnusstillinger til at man kan pålegge dem å ha en viss andel ansatt. Så utvalget har altså ikke satt som mål at det skal være krav om høyskoleutdanning generelt og vernepleierutdanning spesielt fordi vernepleiere allikevel ikke kommer til å ville jobbe i disse tjenestene? Denne forklaringsmodellen kan vi ikke godta!

Vi vet at de kommunene som virkelig har satset på rekruttering og bygging av kompetansemiljøer lykkes med å få mange vernepleiere inn i tjenestene sine. Det handler om vilje til å satse på kvalitet i tjenestene gjennom anerkjennelse av behovet for spesialisert kompetanse og gode rammevilkår for fagutøvelsen. Tjenestene må fremstå som gode praksisplasser for studenter og attraktive arbeidsplasser for vernepleiere - arbeidsplasser for faglig forsvarlighet og faglig utvikling med rom for kollegialt fellesskap, etter- og videreutdanning, tid for refleksjon og veiledning.

Fagmiljø, brukerorganisasjoner og andre instanser som deler våre mål for tjenestene må stå sammen om å løfte behovet for en kompetansereform i tjenestene som tilbys personer med utviklingshemming, og få politikere og myndigheter til å ta de grepene som må til.

NOUen legger vekt på at løftene ikke vil være særlig kostnadsdrivende. Dette er underkommunisering av behovet for et samlet løft for at vi som samfunn skal oppfylle våre forpliktelser overfor våre innbyggere med utviklingshemming. Vi må kreve noe annet enn enkeltstående tiltak uten sammenheng, vi må kreve en bred opptrappingsplan med særlig fokus på kompetanse i alle ledd av tjenestene.

B
Economique
DISTRIBUERT AV POSTEN NORGE
posten
NORGE P.P. PORTO BETALT

Avsender:
NTNU, NAKU.
Postboks 7491, Trondheim

Rapport om ruslidelser

Utviklingshemming og psykiske lidelser og/ eller ruslidelser er områder vi fortsatt mangler mye kunnskap om. En gjennomgang av registerdata viser mangelfull oversikt over hvor mange personer med utviklingshemming som har psykiske lidelser og/eller ruslidelser. En manglende oversikt gir utfordringer både for planlegging og dimensjonering av tjenestetilbudet, og for å følge med på utviklingen i en gruppe som er ekstra sårbare for utvikling av helsevansker.

NAKU
NASJONALT KOMPETANSEMILJØ OM UTVIKLINGSHEMMING

Utvikling kommer ut fire ganger i året og kan bestilles gratis på naku@hist.no

Bladet er for deg som yter tjenester til mennesker med utviklingshemming.

Du skal finne interessante reportasjer, debatter, råd og tips inne i bladet.

Utvikling gis ut av Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU)

Hva ønsker du å lese mer om? Vi vil gjerne høre fra deg på naku@hist.no